

Haja-asutusalueen jätevesineuvonta Keski-Suomessa 2012

Loppuraportti 15.11.2013

Nina Pimiä

15.11.2013

Sisällys

1. Yleistä hankkeesta	3
1.1. Hankkeen rahoitus	3
1.2 hankkeen kulut	3
1.3 Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi	3
1.4 Yhteistyö kuntien kanssa	4
1.5 Muut yhteistyötahot	4
2. Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät	5
2.1 Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö	5
2.2 Neuvojen taustat ja koulutus	6
3. Tiedotus ja markkinointi	7
3.1 Lehtijutut	7
3.2 Radio- ja tv-jutut	7
3.3 Mainokset	8
4. Yleisneuvonta	8
4.1 Puhelin- ja sähköpostineuvonta	8
4.2 Neuvontapisteet tapahtumissa	8
4.3 Yleisötilaisuudet	9
4.4 Muiden järjestämät tilaisuudet	9
4.5 Yksilöllinen neuvonta	9
5. Kiinteistökohtainen neuvonta	9
5.1 Toteutustapa	10
5.2 Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso	10
5.3 Kiinteistöjen omistajat	12
5.4 Yhteenvedo käynneillä annetuista arvioista	13
5.5 Yhteenvedo käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista	15
6. Palaute	16
7. Tuloksellisuus	17
8. Arvio hankkeen onnistumisesta	17
LIITE 1	

15.11.2013

1. Yleistä hankkeesta

Jyväskylän ammattikorkeakoulu toteutti puolueetonta haja-asutuksen jätevesineuvontaa tarjonneen hankkeen Keski-Suomen maakunnassa 1.3.2012-31.10.2013. Neuvonta kattoi maakunnan haja-asutusalueilla sijaitsevat kiinteistöt, jotka olivat viemäriverkostojen vahvistettujen toiminta-alueiden tai toiminta-alueiksi esitettävien alueiden ulkopuolella. Neuvontaa annettiin puhelimitse, internetissä, messuilla/markkinoilla, kylätapahtumissa ja kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä. Neuvonta oli kiinteistönomistajille vapaaehtoista ja maksutonta. Hanke toteutettiin SYKE:n jätevesineuvonnan ohjeita noudattaen.

1.1. Hankkeen rahoitus

Hanke rahoitettiin ympäristöministeriön harkinnanvaraisella avustuksella (99,3 %) ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun omalla rahoitusosuudella (0,7 %). Rahoituksen myönsi ja sen käyttöä valvoi Keski-Suomen ELY-keskus, yhteishenkilönä oli vesihuoltoylitarkastaja Juha Vuorenmaa.

Hankkeelle haettiin jatkoaikaa vuodelle 2013, jotta vuonna 2012 käyttämättä jäänyt rahoitus voitiin hyödyntää neuvonnassa mahdollisimman hyvin.

1.2 Hankkeen kulut

Hankkeen kuluista pääosan muodostivat henkilöstön palkat, matkakulut ja ostopalvelut. Ostopalvelut sisältävät mm. hankkeen mainokset ja esitteet. Vuokrat sisältävät toimistovuokrat, neuvontatilaisuuksien tilavuokrat (osa tiloista saatiin maksutta käyttöön) sekä neuvojen käytössä olleiden ICT-laitteiden vuokrakustannukset. Muut kustannukset sisältävät mm. neuvojen suojarusteita ja ostettuja neuvontamateriaaleja.

Taulukko 1. Hankkeen kustannukset

Hankkeen toteuttamisesta aiheutuneet kustannukset	Toteuma 1.3.2012- 31.10.2013
Henkilöstökustannukset	105 138,31
Ostopalvelut	13 806,67
Vuokrat	3 272,11
Matkakulut	14 100,93
Muut kustannukset	901,13
Yleiskulut, Jamk	4 874,88
Kokonaiskustannukset yhteensä	142 094,03

1.3 Hankkeen suunnittelu ja hallinnointi

Jätevesineuvontahanke suunniteltiin syksyllä 2011, neuvontarahoituksen tultua haettavaksi. Suunnittelussa hyödynnettiin JAMK:n hankehenkilöstön osaa-

15.11.2013

mista ja kokemuksia neuvonnan järjestämisestä. Hankkeen vastuhenkilöt olivat tehneet mm. kuntien kanssa yhteistyötä jo vuosisen ajan haja-asutuksen jätevesiasioiden parissa. Suunnittelun yhteydessä kuultiin kuntien toiveita tarvittavista neuvontatoimista.

Hankkeen hallinnoi alusta loppuun saakka Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

1.4 Yhteistyö kuntien kanssa

Neuvontahankkeen toiminta aloitettiin yhteydenotoilla kuntiin, joihin oli oltu yhteydessä jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Kaikkien Keski-Suomen kuntien kanssa järjestettiin suunnittelupalaverit keväällä 2012. Muutaman kunnan kanssa keskustelut käytiin sähköpostitse. Yhteisissä palaverissa käytiin läpi hankkeen tavoite ja tarkoitus sekä keskusteltiin kunnan toiveista hankkeelle. Palaverien jälkeen suunnattiin neuvontaa resurssien puitteissa niihin kuntiin, joissa tarvetta neuvonnalle vaikutti olevan.

Yhteistyötä kuntien kanssa jatkettiin neuvontatyön edistyessä. Kuntia pidettiin ajan tasalla hankkeen toiminnasta ja samalla kysyttiin kuntien tarpeista. Yhteistyö kuntien kanssa vaihteli huomattavasti. Aktiivisimpien kuntien kanssa pidettiin tiiviisti yhteyttä ja ideoitii neuvonnan kehittämistä. Passiivisempiin kuntiin lähetettiin kaikki ajankohtaistiedotteet ja pyydettiin kommentoimaan neuvonnan toetutumista ja ilmoittamaan neuvonnan tarpeista kunnassa, jos sellaisia oli.

Keväällä 2013 käytiin kuntien kanssa uudet palaverit neuvonnan tarpeista. Yksi kunta ei kokenut edes palaveria tarpeelliseksi. Kuntien aktiivisuus neuvonnan hyödyntämiseen oli merkittävästi lisääntynyt edellisestä vuodesta. Asia oli havaittavissa erityisesti jätevesiklinikoiden kohdalla, joille ei tarvetta todettu 2012 lainkaan, mutta vuodelle 2013 niitä sovittiin 10 kpl.

Käytännössä aktiiviset kunnat ja niiden asukkaat hyödynsivät hankkeen palveluista suurimman osan. Koska neuvonta perustuu vapaaehtoisuuteen ja tarkoituksenmukaiseen kustannustehokkuuteen, ei aktiivisia neuvontatoimia kohdistettu kuntiin, joiden yhteyshenkilöt suhtautuivat passiivisesti toimintaamme.

1.5 Muut yhteistyötahot

Kuntien lisäksi hankkeella oli myös muita yhteistyötahoja. ELY-keskus valvoi hankkeen toimintaa ja neuvontatoimien kohdentamisesta käytiin keskusteluja myös heidän kanssaan.

15.11.2013

Vuonna 2013 alueella toimi myös toinen jätevesineuvontahanke. Molempien hankkeiden projektipäällikkönä toimi Nina Pimiä, joten hankkeiden pääasialliset toiminta-alueet maakunnassa jaettiin. Tässä loppuraportissa käsiteltävä hanke hoiti ensisijaisesti Äänekoskelta Multialle kulkevan linjan eteläpuolen ja toinen hanke pohjoisosan.

Yhteistyötä tehtiin myös Pohjois-Savon alueella toimivien jäteneuvojien kanssa, joiden toimenkuvaan kuului jäte- ja kompostointineuvonta Konneveden alueella.

Hanke teki yhteistyötä muiden JAMK:in Biotalousinstituutin maaseudulle kohdistuvien hankkeiden kanssa. Hankkeet lähettivät jätevesineuvontahankkeen tiedotteita ja mainoksia omille asiakkailleen ja sidosryhmilleen. Tietoa hankkeen toiminnasta jaettiin oman organisaation lisäksi myös muille maaseudun toimijoille ja hankkeille, esim. Keski-Suomen kylät ry:lle ja alueen vesiosuuskunnille.

2. Hankkeen jätevesineuvojat ja muut työntekijät

Hankkeen projektipäällikkönä toimi Mirja Hurskainen 1.3.2012-12.10.2012. Nina Pimiä vastasi projekti-insinöörin tehtävistä 1.3.2012-31.3.2013 ja projektipäällikön tehtävistä 1.4.2013-31.10.2013.

Tuija Manerus toimi jätevesineuvojana 2012 sekä projekti-insinöörinä 1.4.-31.10.2013. Lokakuussa 2013 jätevesineuvojan töitä hoiti osa-aikaisesti myös Päivi Kaihlajärvi.

Hankkeelle töitä tekivät myös projektisihteeri Jaana Sironen (talouden hallinta) ja tiedottaja Tanja Minkkinen (esitemateriaalien valmistaminen ja nettisivujen ylläpidossa avustaminen).

2.1 Toimialueet, tehtävät ja työajan käyttö

Neuvojien toimialueet vuonna 2012 jaettiin maantieteellisesti siten, että Tuija Manerus vastasi eteläisen Keski-Suomen neuvonnasta, Jyväskylästä etelään sekä Keuruu ja Multia. Nina Pimiä ja Mirja Hurskainen hoitivat pohjoisen Keski-Suomen aluetta. Alueiden rajapinnoilla neuvonnasta vastattiin yhteisesti niin, että kaikki tehtävät voitiin hoitaa järkevällä tavalla. Kaikki työskentelivät hankkeelle osa-aikaisesti ja hoitivat sekä yleis- että kiinteistökohtaista neuvontaa. Hankkeen hallinnoinnista vastasi Mirja Hurskainen.

Toimialueet vuodelle 2013 jaettiin pääpiirteissään samalla tavalla. Tuija Manerus vastasi eteläisestä Keski-Suomesta Jyväskylästä etelään sekä Keuruun ja

15.11.2013

Multian. Hän teki sekä yleis- että kiinteistökohtaista neuvontaa vastasi yhteydenpidosta alueensa kuntiin. Tuija työskenteli alussa 4 päivää viikossa ja siirtyi loppukesällä täyteen työaikaan.

Projektipäällikkö Nina Pimiä hoiti Äänekosken, Konneveden, Hankasalmen ja Laukaan alueita, sekä satunnaisesti myös muiden kuntien alueille sijoittuvia neuvontatoimia. Hänen työtehtäviinsä kuului hankkeen hallinnointi 1.4. alkaen sekä käytännön neuvontatyö yleis- ja kiinteistökohtaisessa neuvonnasta, lisäksi hän vastasi hankkeen nettisivujen ylläpidosta. Projektipäällikkö työskenteli hankkeelle keskimäärin 60% työajalla.

Edellä kuvattujen vastuiden lisäksi Nina Pimiä vastasi hankkeessa työskennelleiden neuvojen perehdytyksestä, koulutuksesta ja tuesta neuvontatyön aikana.

Päivi Kaihlajärvi teki viimeiset kiinteistökäynnit lokakuussa 2013 pohjoisella alueella ja avusti tulosten tallentamisessa muutaman päivän ajan.

2.2 Neuvojen taustat ja koulutus

Nina Pimiä on koulutukseltaan ympäristötekniikan insinööri (AMK) ja ammattiaineiden opettaja. Työkokemusta jätevesineuvonnasta ja haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämisestä hänellä on n. kymmenen vuotta. Hän on toiminut haja-asutuksen jätevesienkäsittelyn opettajan ja kouluttajan eri laajuisissa opintokokonaisuuksissa. Sivutoimisesti hän on tehnyt myös jätevesisuunnittelua.

Tuija Manerus on prosessitekniikan insinööri ja laborantti, joka on erikoistunut haja-asutuksen jätevesien käsittelyyn JAMK:in erikoistumisopinnoissa. Tuija on toiminut aiemmin jätevesineuvojana, kouluttajana ja jätevesisuunnittelijana.

Mirja Hurskainen (projektipäällikkö 1.3.2012-12.10.2012) on rakennustekniikan insinööri, joka on osallistunut myös jätevesisuunnittelijakoulutukseen.

Päivi Kaihlajärvi on koulutukseltaan agrologi (AMK) sekä ammattiaineiden opettaja. Päivi on aiemmin työskennellyt mm. monipuolisissa neuvontatehtävissä maaseudulla ja opettajana. Jätevesineuvontaan hänet perehdytettiin keväällä 2013 toisessa neuvontahankkeessa.

Kaikkien neuvontatyötä suorittaneiden perehdytys neuvontaan suoritettiin SYKE:n laatiman jätevesineuvojen koulutusohjelman mukaisesti. Teoriakoulutukseen SYKE:ssa osallistuttiin joko paikan päällä tai etäyhteyden kautta keväällä 2012 ja 2.-3.5.2013. Koulutuksen lisäksi neuvojat perehtyivät koulutusohjelmassa mainittuihin aineistoihin omatoimisesti sekä yhdessä projekti-insinöörin ja -päällikön kanssa.

15.11.2013

Kiinteistökäyntien toteuttamiseen opastettiin neuvojaa yhteisillä neuvontakäynneillä parin päivän ajan. Neuvojan käytyä ensimmäisillä itsenäisillä kiinteistökäynneillä, käytiin tuloksia ja kokemuksia läpi projekti-insinöörin tai päällikön kanssa.

3. Tiedotus ja markkinointi

Jätevesineuvonnan etenemisestä tiedotettiin kuntia ja niiden kanssa sovittiin tarvittavista palavereista ja jätevesi-infojen järjestämisestä. Jätevesi-infojen pitäminen pyrittiin toteuttamaan yhdessä kuntien kanssa siten, että joku kunnan viranhaltijoista pääsisi myös tilaisuuteen. Tilaisuuksista tiedotettiin lehti-ilmoituksilla Keskisuomalaisessa ja paikallislehdissä sekä hankkeen internetsivuilla.

Kuntiin lähetettiin jaettavaksi myös neuvonnan mainos, jota toivottiin levitetävän ilmoitustauluille. Kiinteistökohtaisesta neuvonnasta lähetettiin lisäksi sähköpostitiedotteita kyläyhdistysten, vesiosuuskuntien ja muiden hankkeiden toimijoille.

Muita satunnaisia tiedotuskanavia käytettiin aina tilanteen salliessa. Yksi kunta lähetti hankkeen laatiman tiedotteen ympäristölautakunnan jäsenille. Mainoksia kiinnitettiin harkinnan mukaan myös yleisille ilmoitustauluille.

3.1 Lehtijutut

Yksi hankkeen tavoitteista oli kirjoittaa jätevesiaiheisia artikkeleita maakunnan lehtiin. Artikkeleita kirjoitettiin ja tarjottiin erityisesti paikallislehtiin, mutta niistä julkaistiin vain osa. Hankkeessa todettiin tehokkaammaksi keinoksi ottaa yhteyttä suoraan toimittajiin ja aktivoida heitä juttujen tekoon. Aihe ei kuitenkaan saanut suurta suosiota.

Hankeaikana lehdet ja muu media julkaisivat yhteensä 32 kpl aiheeseen liittyviä artikkeleita tai haastatteluja, joista siis 5 oli hankkeen tuottamia lehtiartikkeleita. Artikkelit käsittelivät haja-asutuksen jätevesien käsittelyä, lainsäädännön vaatimuksia ja hankkeen toteuttamaa neuvontaa sekä neuvonnan tuloksia.

Muuta medianäkyvyyttä saatiin mm. maksuttomilla ilmoituksilla sanomalehtien menot-palstoilla sekä hankkeen mainosten kuntien tiedotteissa, jotka kunnat itse julkaisivat.

3.2 Radio- ja tv-jutut

TV- ja radiohaastatteluja julkaistiin hankkeen aikana 6 kpl. Haastatteluista 5 julkaistiin Keski-Suomessa ja niiden aiheina olivat jätevesijärjestelmien kunnostustarpeet sekä neuvontahankkeen toiminta. Yhden kuivakäymälöitä käsitelleen haastattelun teki YLE:n Pohjois-Savon toimitus.

15.11.2013

3.3 Mainokset

Maksettuja mainoksia tehtiin maakuntalehti Keski-suomalaiseen sekä paikallislehtiin lähinnä tilaisuuksien ilmoituksina. Hanke teetti myös esitekortin, jota jaettiin tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Kortti jätettiin myös niille alueellisen neuvonnan kiinteistöille, joilta ei tavoitettu ketään ehdotettuna aikana. Kortissa oli lyhyt esittely neuvonnasta ja hankehenkilöstön yhteystiedot.

Mainoksia julkaistiin lehdissä yhteensä 29 kpl. Lisäksi Saarijärven keskustan valotaululla oli yksi ilmoitus jätevesi-infosta, joka pidettiin Valtakunnallisten vesiosuuskuntapäivien yhteydessä syksyllä 2012

4. Yleisneuvonta

Yleisneuvontaa hankkeesta oli saatavilla jatkuvasti, myös talviaikaan. Yleisneuvontaa toteutettiin pitämällä yllä hankkeen nettisivuja, järjestämällä tilaisuuksia ja osallistamalla muiden tilaisuuksiin sekä erilaisiin tapahtumiin. Tarjolla oli neuvontaa myös puhelimitse ja sähköpostitse.

4.1 Puhelin- ja sähköpostineuvonta

Puhelin- ja sähköpostineuvontaa annettiin hankkeen aikana 123 henkilölle. Olettavasti todellinen määrä on jonkin verran suurempi, koska puhelimeen vastattiin milloin missäkin, joten neuvonnan kirjaaminen on voinut jäädä tekemättä. Mikäli neuvojat eivät pystyneet vastamaan puheluun sen tullessa, soitettiin myöhemmin takaisin asiakkaille.

Tarkoituksena oli järjestää puhelinpäivystystä iltaisin ja viikonloppuisin, mutta aikeesta luovuttiin työaikajärjestelyjen vuoksi. Käytännössä neuvojat vastailivat työpuhelimiin ajoittain myös iltaisin ja viikonloppuisin. Iltapäivystyksen tarpeesta kysyttiin puhelinneuvontaan yhteyttä ottaneilta asiakkailta. Neuvonnan asiakkaat vastasivat, etteivät kokeneet tarvetta iltapäivystykseen, "hoidetaanhan muutkin asiat ns. virka-aikaan".

Sähköposteihin pyrittiin vastaamaan muutaman päivän sisällä kysymysten saapumisesta. Usein yksi vastaus ei riittänyt ja kirjeenvaihtoa käytiin muutamien viestien avulla. Syynä tähän oli se, että asiakkaat eivät olleet kuvanneet tilannetta riittävällä tarkkuudella ensimmäisessä viestissään.

4.2 Neuvontapisteet tapahtumissa

Hanke osallistui erilaisiin tapahtumiin järjestämällä niihin jätevesineuvontapisteen ja neuvojan paikalle. Näissä tapahtumissa ei pidetty erillisiä luentoja tai muita laajaa kuulijakuntaa tavoittavia puheita. Jätevesineuvojat olivat neuvontapisteillä vastailemassa asiakkaiden kysymyksiin ja jakamalla neuvontamateriaalia.

15.11.2013

Neuvontapiste oli yhteensä 15 eri tapahtumassa. Tyypillisiä tapahtumia olivat kylien omat tilaisuudet ja markkinat. Osaan tapahtumista hanke tarjoutui itse ja osaan jätevesineuvontapiste pyydettiin järjestäjien tai kunnan puolesta.

4.3 Yleisötilaisuudet

Hanke järjesti itse 21 yleisölle tarkoitettua jätevesi-iltaa tai vastaavaa tilaisuutta. Yleisötilaisuuksien sisältöön kuului yleistasonen jätevesiluento, jonka aikana käytiin lyhyesti läpi lainsäädännön vaatimukset, jätevesien käsittelyvaihtoehdot, järjestelmien kunnostuksen vaiheet suunnittelusta lupien hakemisen kautta rakentamiseen ja käyttöön.

Tilaisuuksien yhteydessä oli mahdollisuus saada myös yksilöllisempää neuvontaa ja vastauksia monimutkaisempiin kysymyksiin kuin luennon aikana.

4.4 Muiden järjestämät tilaisuudet

Jätevesineuvojat osallistuivat muiden järjestämiin tilaisuuksiin tarpeen mukaan ja resurssien puitteissa. Infoluentojen sisältö oli pääosin sama kuin itse järjestetyissä tilaisuuksissa. Muiden järjestämiin tilaisuuksiin osallistuttiin 17 kertaa. Järjestäjinä olivat esimerkiksi Rakentaminen ja talotekniikka –messut keväällä 2012 sekä kyläyhdistykset ja vesiosuuskunnat.

4.5 Yksilöllinen neuvonta

Jätevesiklinikoita järjestettiin 10 kertaa. Klinikoiden kesto aika kerrallaan oli 2-2,5 tuntia ja niiden aikana asiakkailta oli mahdollisuus tulla vapaasti kyselemään jätevesiasioista. Yksilöllistä neuvontaa jätevesiklinikoilla sai 52 henkilöä. Hankalimmissa tapauksissa sovittiin kiinteistökäynti, jotta voitiin taata asiakkaille paras mahdollinen neuvonta. Jätevesiklinikoilla kyseltiin myös yleisesti jätevesien käsittelystä ja sen vaatimuksista. Kaikki klinikoilla käyneet eivät tarvinneet yksilöllistä kiinteistökohtaista neuvontaa. Klinikoiden pidettiin Kuhmoisissa, Luhangassa, Joutsassa, Keuruulla ja Saarijärvellä.

Yksilöllistä neuvontaan annettiin tarpeen mukaan myös muiden yleisötilaisuuksien ja neuvontapisteiden yhteydessä. Kaikissa tilanteissa ei kuitenkaan pystytty antamaan kovin täsmällisiä neuvoja, koska tiedot kiinteistön todellisista olosuhteista jäivät usein vajaiksi. Niiden asiakkaiden kanssa sovittiin kiinteistökäynti, jotka kokivat tarvitsevansa vielä tarkempaa neuvontaan. Osa kysyjistä palasi myöhemmin asiaan puhelinneuvonnan kautta.

5. Kiinteistökohtainen neuvonta

Kiinteistökohtaisia neuvontakäyntejä tehtiin hankkeen aikana yhteensä 402 kpl, josta. Käynneistä 279 kpl tehtiin vakituisesti asutuille kiinteistöille ja 123 kpl vapaa-ajanasunnoille. Alueellisesti tehtyjä käyntejä oli 135 kpl. Suurin osa

15.11.2013

kiinteistökohtaisista neuvontakäynneistä tehtiin siis asiakkaiden pyyntöjen perusteella.

Neuvontakäynneistä 230 tehtiin vuoden 2013 aikana ja 172 kpl vuonna 2012.

Kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä arvioitiin olemassa olevan jätevesijärjestelmän kunto, käyttökelpoisuus ja jätevesiasetuksen vaatimusten täyttyminen. Arvion perusteella annettiin ehdotuksia järjestelmän kunnostamisen vaihtoehtoista kiinteistöjen omistajille. Kaikkia omistajia neuvottiin kulloinkin käytössä olleen järjestelmän oikeaan käyttöön ja huoltoon, esim. sakokaivojen tyhjennysten teettämiseen riittävän usein.

Neuvonnassa käytettiin apuna pääasiassa SYKE:n ja ympäristöministeriön julkaisemia neuvonta- ja tiedotusmateriaaleja. Painettuina niitä oli saatavilla kaikissa tilaisuuksissa joihin osallistuimme ja niitä jätettiin kiinteistöikäntien yhteydessä asukkaille. Muutamia myös postitettiin puhelinneuvonnan asiakkaille.

Tarpeen mukaan asiakkaille jaettiin tietoa myös jätevesijärjestelmien suunnittelijoista, kuivakäymälöistä (Huussi-seuran tuottamat julkaisut), sakokaivolietten kalkkistabiloinnista (kalkkistabilointiohje) ja omien talousvesikaivojen ylläpidosta (Hyvä kaivo- ja kaivoveden analyysitulkit –esitteet).

5.1 Toteutustapa

Kiinteistöikäntejä tehtiin sekä asiakkaiden pyynnöstä että kuntien kanssa sovituille alueille ns. nuohoojamallin mukaisesti. Suurin osa käynneistä oli asiakkaiden itsensä tilaamia. Neuvonta-aikoja oli mahdollista varata kaikkien tilaisuuksien ja tapahtumien yhteydessä, puhelimitse ja sähköpostilla.

Kiinteistöllä käytettiin neuvonta aikaa keskimäärin 45 minuuttia. Vähimmillään aikaa kului 25 minuuttia ja enimmillään 1,5 tuntia. Neuvontakäynnit pyrittiin järjestämään siten, että samalla matkalla käytiin useissa kohteissa. Muutamia yksittäisiä käyntejä tehtiin harkinnan mukaan.

Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit tehtiin asiakkaille sopivaan aikaan. Neuvontaa oli saatavilla myös iltaisin ja viikonloppuisin, mikäli asiakkaille ei arkipäivät sopineet.

5.2 Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso

Kiinteistöjen jätevesijärjestelmien taso vaihteli merkittävästi vakituisten ja loma-asuntojen välillä. Lisäksi huomattiin, että järjestelmissä on yleisesti eroja myös eri alueiden välillä. Joissakin tilanteissa eroja selitti eri-ikäinen rakennus-

15.11.2013

kanta ja yhdessä tapauksessa myös alueen lähellä sijaitseva kunnallinen viemäriverkosto. Asukkaat eivät olleet panostaneet omien järjestelmien kunnostamiseen, koska olivat odottaneet viemäriverkoston laajentamista jo pitkään.

Jätevesiselvitykset löytyivät yhteensä 121 kiinteistöltä, joista 52 oli vakituisesti asuttuja ja 69 vapaa-ajanasuntoja. Vakituisesti asutut kiinteistöt olivat kahta poikkeusta lukuun ottamatta tavanomaisesti varusteltuja painevedellisiä kiinteistöjä. Kahdella vakituisesti asutulla kiinteistöllä jätevedet katsottiin vähäiseksi.

Taulukoissa ikävapautuksen piirissä olevat kiinteistöjen jätevesijärjestelmät on sisällytetty järjestelmien kuntoarvioihin ja neuvottujen kiinteistöjen määrään. Niitä ei siten lasketa uudelleen yhteen kiinteistömäärän kanssa.

Seuraavissa käyntien raportointitaulukoissa on vain vuoden 2013 aikana tehtyjen kiinteistökäyntien tulokset. Vuodelle 2012 käytössä olleessa pohjassa ei edellytetty raportointia tämän taulukon mukaisesti, eikä tietoja ollut kohtuullisella työmäärällä saatavissa samaan muotoon.

Taulukko 2. Kaikkien jätevesien käsittely yhdessä 2013

1) Järjestelmä, jossa kaikki jätevedet käsitellään yhdessä (sis. vesi-wc)	Vakituinen asutus		Vapaa-ajan asutus	
	Kpl	%	Kpl	%
Saostussäiliö (1, 2 tai 3-osastoinen), joiden jälkeen ei muuta käsittelyä	37	27	8	35,8
Muu (järjestelmä joka ei ole riittävä)	85	62	10	43,5
Järjestelmä riittämätön - yhteensä	122	89	18	78,3
Vanha maaperäkäsittely	3	2,2		
Muu (pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu)			3	13
Pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu – yht.	3	2,2	3	13
Toimiva ja riittävä maaperäkäsittely	4	2,9		
Toimiva ja riittävä laitepuhdistamo	5	3,7		
Kaikki jätevedet umpisäiliöön	3	2,2	1	4,3
Muu (järjestelmä kunnossa)			1	4,3
Järjestelmä kunnossa - yhteensä	12	8,8	2	8,7
Neuvottuja kiinteistöjä	137		23	
Ikävapautetut kiinteistöt	13	9,5	-	-
Yhteensä	137		23	

15.11.2013

Taulukko 3. Wc-vesien käsittely erikseen muista vesistä 2013

2) Järjestelmä, jossa wc-vedet ja muut jätevedet käsitellään erikseen tai wc-vesiä ei ole	Vakituinen asutus		Vapaa-ajan asutus	
	Kpl	%	Kpl	%
Järjestelmä riittämätön - yhteensä	15	71,5	5	10,9
Pieniä toimia vaativa tai vanheneva ratkaisu – yht.	4	19	7	15,2
Umpisäiliö + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely				
Umpisäiliö + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)				
Umpisäiliö + muu riittävä käsittely				
Kuivakäymä + toimiva ja riittävä maaperäkäsittely			2	4,4
Kuivakäymä + toimiva ja riittävä laitepuhdistamo (harmaavesisuodatin)			1	2,2
Kuivakäymälä + muu riittävä käsittely				
Muu (järjestelmä kunnossa)				
Järjestelmä kunnossa - yhteensä			3	6,5
Jäteveden määrä vähäinen - yhteensä	2	9,5	31	67,4
Neuvottuja kiinteistöjä	21		46	
Ikävapautetut kiinteistöt	0		-	-
Yhteensä	21		46	

Vuoden 2012 kiinteistökäynneillä useimmin todetut järjestelmät vakituisesti asutuilla kiinteistöillä olivat 1-2 sakokaivoa ja yksinkertainen kivipesäimeytys maahan. Loma-asunnoilla kyseessä olivat useimmin vähäiset jätevedet, jotka johdettiin kivipesän kautta maahan.

5.3 Kiinteistöjen omistajat

Hankkeen aikana tehdyistä kiinteistökohtaisista neuvontakäynneistä 279 kappaletta kohdistui vakituisesti asutuille kiinteistöille ja 123 kappaletta loma-asunnoille. Monilla kohteilla oli yleisesti myös ranta- tai pihasauna, jonka jätevesien käsittely arvioitiin samalla, näitä saunarakennuksia ei kirjattu erillisiksi kiinteistöiksi tilastoihin.

Ikävapautuksen piirissä oli yhteensä 26 kiinteistöä, kaikista tehdyistä kiinteistökäynneistä. Ikävapautuksen piirissä olevilla kiinteistöilläkin arvioimme kunnostustarpeet ja annoimme ehdotukset kunnostusvaihtoehdoista. Osa ikävapautuksen piirissä olevista halusi kunnostaa järjestelmän perillisiä varten tai kiinteistön myyntiä ajatellen. Mikäli kunnostuksia ei tehdä, jää kiinteistölle kuitenkin ohjeet tulevaisuutta varten siitä, mitä järjestelmällä tulisi ja voisi jatkossa tehdä.

Asukasmäärä vakituisesti asutuilla kiinteistöillä vaihteli 1-7 henkilöä, keskimäärin asukkaita oli 2-3. Loma-asuntojen käyttäjämääriä oli vaikea arvioida, koska

15.11.2013

tilanne vaihtelee vakituisia asuntoja enemmän. Käytännössä asiakkaat ilmoittivat käyttäjämääräksi 1-2, samalla todeten, että usein on vieraita ja/ tai perhettä samaan aikaan paikalla, eli käyttäjä määrä on todennäköisesti paljon ilmoitettua suurempi.

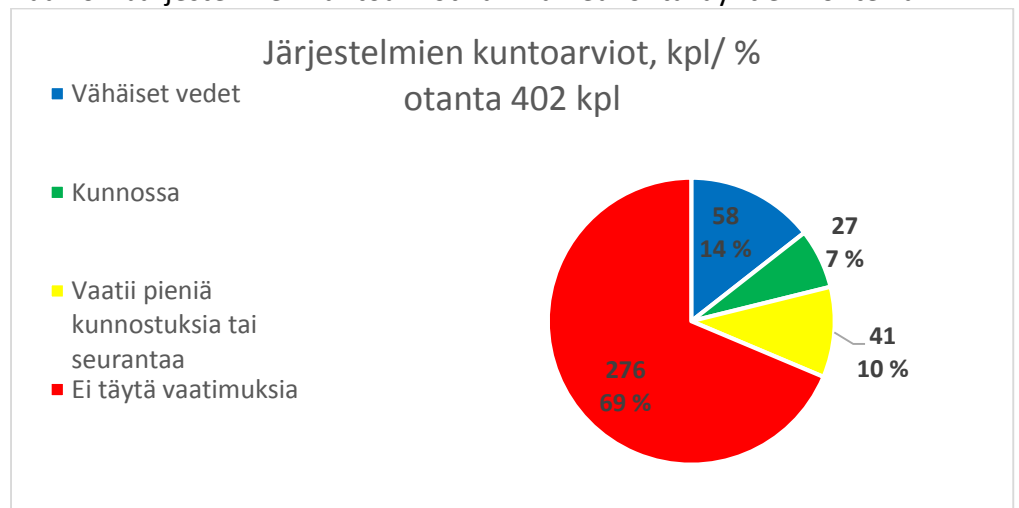
Syyt neuvonnan pyytämiseen vaihtelivat, eikä kaikilta syitä edes kysytty. Usein syyksi ilmoitettiin tarve selvittää onko kunnostustoimia tarpeen tehdä. Muutamilla kohteilla oli jo ollut ongelmia olemassa olevan järjestelmän kanssa ja he halusivat tietää voiko ongelmia selvittää ilman järjestelmän kokonaisuudistusta. Osalla oli jo aikomus kunnostaa järjestelmää ja he halusivat puolueettoman arvion kunnostusvaihtoehdoista ennen kuin ”joutuvat suunnittelijoiden ja kauppiaiden armoille”. Perustelut olivat samat riippumatta kiinteistön käytöstä.

5.4 Yhteenveto käynneillä annetuista arvioista

Kaikilla neuvontakäyntien kohteena olleilla kiinteistöillä arvioitiin jätevesien käsittelyjärjestelmän kuntoa ja käyttökelpoisuus kohteessa, sekä lainsäädännön ja kuntien määräysten täytyminen. Arvioinnit tehtiin myös ikävapautuksen piirissä oleville kiinteistöille, jotta kiinteistöjen omistajat tietävät vastaako järjestelmien tasoa nykyvaatimuksia, vaikka heidän ei tarvitsekaan kunnostuksia tehdä.

Niille ikävapautuksen piirissä oleville kiinteistöille, joiden järjestelmissä on kunnostustarpeita annettiin arvio: järjestelmä vaatii seuranta ja kunnostustoimia tulevaisuudessa. Lisätietoihin kirjattiin tarkemmin, miltä osin kohteen järjestelmä ei täyttänyt vaatimuksia ja missä vaiheessa järjestelmän tilanne tulee arvioida uudelleen (ikävapautuksen rautessa). Ikävapautuksen piirissä olevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmien arviot sisältyvät seuraaviin kaavioihin.

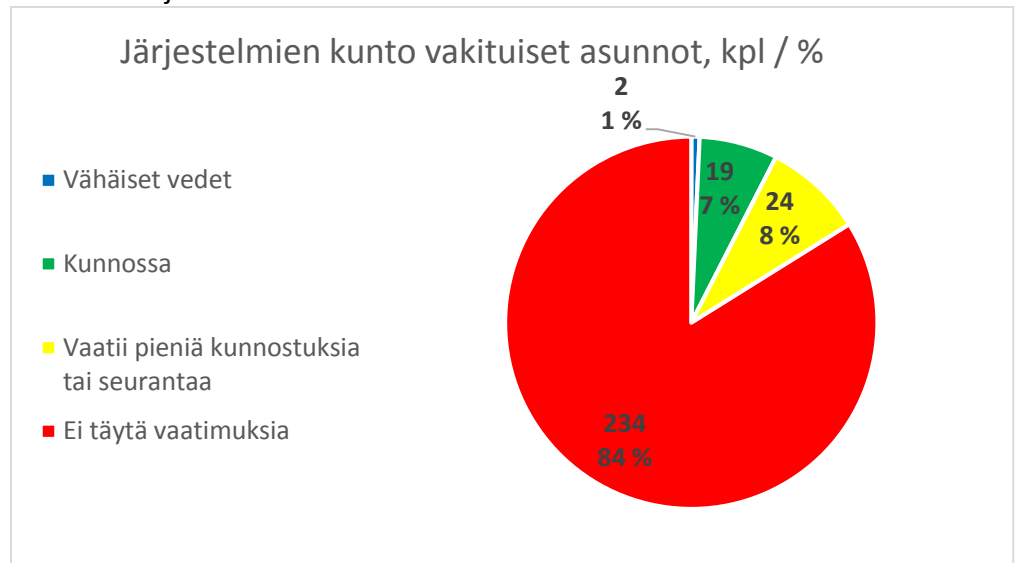
Kaavio 1 Järjestelmien kuntoarviot kaikilla neuvontakäyntien kohteilla

15.11.2013

Yhteenlasketut arviot jätevesijärjestelmien kunnosta (kaavio 1), eivät kerro luotettavasti tilanteesta kiinteistöillä. Erityisesti vähäisten vesien osuus korostuu taulukossa liikaa, koska niitä on kappalemääräisesti paljon loma-asunnoilla, mutta vakituisilla asunnoilla ne ovat erittäin harvinaisen poikkeus. Loma-asunnoille tehtiin neuvontakäyntejä 123 kpl ja vakituisilla asunnoilla 279 kpl.

Kaavio 2 Järjestelmien kuntoarviot vakituisesti asutuilla kiinteistöillä

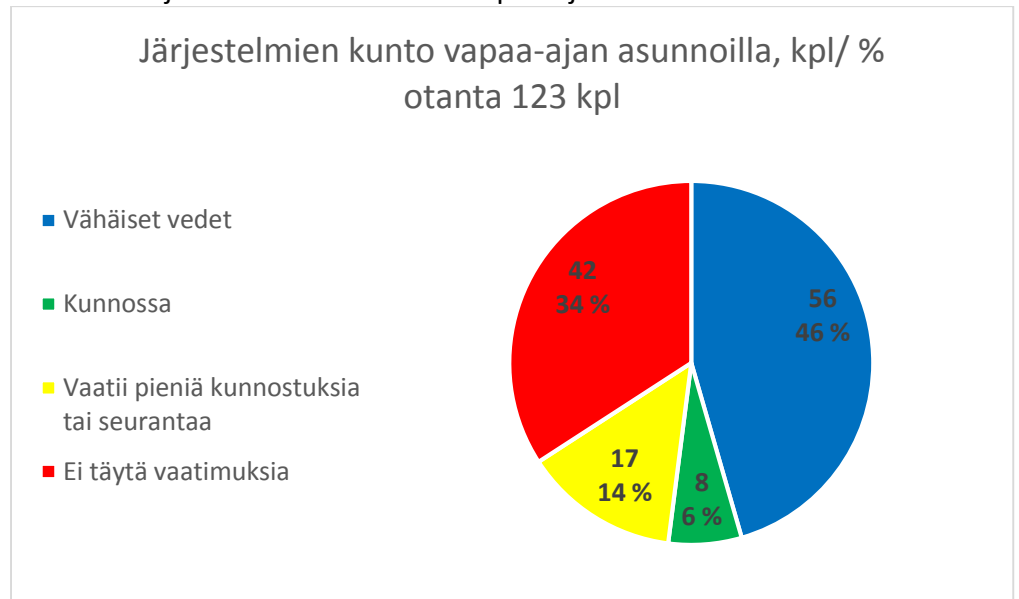
Vakituisesti asutuilla kiinteistöillä (kaavio 2) jätevesijärjestelmien kunto oli selvästi huonompi kuin vapaa-ajan asunnoilla (kaavio 3). Syynä reiluun eroon on kiinteistöjen toisistaan poikkeava varustelutaso.

Vakituisilla asunnoilla on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta vesikäymälät, suihkut, saunat ja pesukoneita. Loma-asunnoista 46 % kuuluu vähäisten vesien luokkaan, jossa vedet tuodaan yleensä kantamalla tai siihen verrattavalla järjestelmällä, eikä kohteilla ole vesikäymälöitä tai muita painevettä automaattisesti käyttäviä laitteita

Vapaa-ajanasunnoista 34% sijoittuu luokkaan, joka ei täytä jätevesien käsittelylle asetettuja vaatimuksia. Näistä kaikilla kohteilla oli vesikäymälä.

15.11.2013

Kaavio 3 Järjestelmien kuntoarviot vapaa-ajan asunnoilla

5.5 Yhteenveto käynneillä annetuista toimenpide-ehdotuksista

Kiinteistökäynneillä annettiin jätevesijärjestelmien kuntoarvioiden lisäksi ehdotuksia kunnostusvaihtoehdoista sekä neuvottiin järjestelmien oikeaa ylläpitoa. Useimmille kiinteistöille oli käytettävissä useita eri vaihtoehtoja, joten raportteihin kirjattuja ehdotuksia on kappalemääräisesti enemmän kuin neuvottuja kiinteistöjä.

Taulukko 4. Toimenpide-ehdotukset vakituisesti asutuille kiinteistöille

Toimenpide-ehdotukset: vakituisesti asutut kiinteistöt	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	40
wc:n uusinta vähävetiseksi huutelukäymäläksi	1
saostussäiliöiden kunnostus	18
saostussäiliöiden lisäys (esim. osasto lisää)	48
umpisäiliö	52
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	23
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	70
imeytyskentän rakentaminen	3
maasuodattamon rakentaminen	119
fosforinpoiston lisääminen	1
harmaavesisuodatin	12
laitepuhdistamo	63
yhteisratkaisu naapureiden kanssa kannattaisi selvittää	9
muu, mikä?	97

15.11.2013

Viimeisellä rivillä olevaan kohtaan sisällytettiin kaikki pienet korjaustoimenpiteet, esim. tuuletusputkien kunnostus, imeytysputkistojen huuhtelu, purkupaikkaan liittyvät parannustoimet ja viemäriverkostoon liittyminen. Osa neuvontakäynneistä kohdistui alueelle, jolla viemäri on melko lähellä, mutta toiminta-alueetta ei vesihuoltolaitoksen mukaan ole tarkoitus laajentaa. Näillä alueilla suositelimme kuitenkin liittymistä verkostoon, mikäli se vain on mahdollista.

WC:n vaihtoa kuivakäymälöiksi tarjosimme pääsääntöisesti kaikille neuvotuille. Taulukkoon kirjattiin kuivakäymälät vaihtoehdoksi vain niille kiinteistöille, joilla asukkaat itse pitivät sitä mahdollisena.

Taulukko 5. Toimenpide-ehdotukset vapaa-ajan asunnoille

Toimenpide-ehdotukset: vapaa-ajan asunnot	Kpl
wc:n vaihto kuivakäymäläksi tai kuivakäymälä lisäksi	8
wc:n uusinta vähävetiseksi huutelukäymäläksi	0
saostussäiliöiden kunnostus	4
saostussäiliöiden lisäys (esim. osasto lisää)	11
umpisäiliö	14
hälyttimen lisäys umpisäiliöön	9
maapuhdistamo, jonka tyyppin suunnittelija valitsee	18
imeytyskentän rakentaminen	5
maasuodattamon rakentaminen	6
fosforinpoiston lisääminen	0
harmaavesisuodatin	5
laitepuhdistamo	0
yhteisratkaisu naapureiden kanssa kannattaisi selvittää	1
muu, mikä?	35

6. Palaute

Erillistä palautekyselyä neuvonnan vaikutuksesta ei tehty kiinteistöjen omistajille. Kiinteistöikäntien yhteydessä kysyttiin suullista palautetta neuvonnasta, sen laadusta ja tarpeesta yleensäkin. Palautteita kirjattiin muistiin ja käsiteltiin hankepalavereissa.

Yleisötilaisuuksissa osallistujilla on mahdollisuus kirjoittaa kommentit tyhjällä paperilla tilaisuuden jälkeen. Yhtään kirjallista kommenttia ei saatu. Kunnilta pyydettiin palautetta toiminnasta jatkuvasti ja erikseen syksyllä 2013. Vastauksia tuli vähän, mutta niiden sisältö oli positiivinen.

15.11.2013

Neuvonta koettiin tarpeelliseksi erityisesti niissä kunnissa, joiden alueella toimintaa oli ollut eniten. Kunnat olivat erittäin halukkaita jatkamaan yhteistyötä tulevana vuosina, mikäli neuvontatyö pysyy edelleen maksuttomana. Erityistä kiitosta saatiin asiantuntevasta ja luotettavasta neuvonnasta, jollaista kunnat eivät itse pysty antamaan resurssien puutteen ja eturistiriitojen vuoksi.

Kaikilta kohderyhmiltä saadun palautteen perusteella neuvontaa pidetään tärkeänä ja tarpeellisenä. Erityisen hyvä palaute saatiin alueellisen neuvonnan asiakkailta. He pitivät alueellista neuvontaa helpoimpana tapana oikean tiedon hankintaan, koska heidän ei itse tarvinnut edes tilata neuvojaa. Erityisen hyvänä asiana pidettiin neuvonnan maksuttomuutta, palaute oli sama kaikilta kohderyhmiltä.

7. Tuloksellisuus

Yhteenveto hankkeen laskennallisesta tuloksellisuudesta ja SYKE:n raportointiohjeen mukainen vertailuluku.

Taulukko 6. Laskennallinen tuloksellisuus

Hankkeen kokonaiskulut = 142 094,03 €			
Yleisneuvonta (tilaisuudet, 1/2 puhelin- ja sähköpostineuvonnasta)	kerroin 10	1170	X, kpl henkilöitä
Yksilöllinen neuvonta (sis. 1/2 puhelin- ja sähköpostineuvonnasta)	kerroin 40	194	Y, kpl talouksia
Kiinteistökohtainen neuvonta	kerroin 100	402	Z, kpl talouksia

Kaava vertailuluvun laskemiseen:

$$\text{Vertailuluku} = \frac{\text{hankkeen kokonaiskulut}}{(x * 0,1) + (y * 0,4) + (z)}$$

Hankkeen toimintaan ja siitä aiheutuneisiin kustannuksiin perustuva vertailuluku on 238,2.

8. Arvio hankkeen onnistumisesta

Hankehenkilöstö pitää hanketta kokonaisuutena onnistuneena. Aivan kaikkia hankesuunnitelmaan kirjattuja yksityiskohtaisia tavoitteita ei saavutettu, mutta monet tavoitteet ylitettiin reilusti. Neuvonnan jatkuvuuden kannalta merkittävää esitystä on saatu aikaan siinä, että asukkaat osaavat hakea neuvontaa JAMK:lta. Neuvojen puhelinnumerot ovat pysyneet samoina koko hankkeen ajan, mikä on helpottanut asiakkaiden palvelua.

Työajoissa joustavan henkilöstön ansiota on se, että pystyimme palvelemaan asiakkaita tarpeen mukaan myös iltaisin, aikaisin aamulla ja viikonloppuisin.

15.11.2013

Kaikilla kiinteistöjenomistajilla ei ole mahdollisuutta olla kotona/mökillä arkipäivisin ns. virka-aikaan, mutta neuvonnan tarve on heillä yhtä suuri kuin muillakin. Työajanseuranta olisi helpompaa, mikäli neuvonta kohdennettaisiin vain arkipäiville ja päivä aikaan, samalla palvelun laatu ja saatavuus heikkenisi.

Alueellisen neuvonnan vaikuttavuus kiinteistökäynneissä on suurempi kuin tilauksiin perustuvan. Neuvontaa voidaan Keski-Suomen alueella tehostaa lisäämällä alueellisen neuvonnan osuutta. Tärkeää on kuitenkin pitää rinnalla myös tilauksiin perustuva neuvonta, jotta apua saavat myös neuvonta-alueiden ulkopuolella asuvat kiinteistöjen haltijat

Neuvonnan pullonkaulana voidaan pitää kuntien viranomaisten erilaista suhtautumista neuvontaan ja jätevesien käsittelyn parantamiseen yleensäkin. Neuvontaa helpotti merkittävästi asiaan positiivisesti suhtautuvat ympäristön-suojelu ja rakennusvalvontaviranomaiset. Tällöin hankkeen tarvitsemat tiedot ja tuki saatiin helposti, myös asiakkaita ohjattiin aktiivisesti neuvonnan pariin.

Passiivisesti neuvontaan suhtautuneet kuntien viranomaiset eivät juurikaan edistäneet neuvonnan toetutusta alueellaan, toisaalta he eivät neuvontaa esitäneetkään. Yksi kunta ilmoitti, ettei heillä ole tarvetta neuvonnalle lainkaan. Tämänkin kunnan asukkaita palveltiin ja neuvottiin, heidän ottaessaan yhteyttä neuvojiin.

Viranomaisten suhtautuminen jätevesiasioihin on melko yleisesti asukkaiden tiedossa ja vaikuttaa myös heidän asenteisiinsa. Asiaan positiivisesti suhtautuvat ja aktiiviset viranomaiset johtavat myös asukkaiden suhtautumiseen neuvontaan positiivisemmin. Passiivisilta viranomaisilta asukkaiden on vaikea saada oikeaa tietoa jätevesiasioista, eikä heitä aina ohjata edes neuvonnan pariin. Tällöin nekään asukkaat, joilla olisi akuutti tarve saada jätevesiasiat kuntoon eivät välttämättä saa oikeaa tietoa kunnostuksensa tueksi.

Neuvonta toimii teknisesti ja vastaa asukkaiden tarpeisiin, mutta mikäli kunnissa ei pidetä yllä samaa vaatimustasoa, kuin neuvojien on työssään pidettävä, on lopputulos asukkaan kannalta ongelmallinen. Näemme, että paras tuki neuvonnan tehostamiseen tulisi kuntien linjausten yhtenäistämällä. Millä keinoilla siihen päästään, elleivät viranomaiset itse ole samaa mieltä? Mitkä ovat ELY-keskusten mahdollisuudet ohjata tai ohjeistaa kuntia asiassa? Mitkä ovat ministeriön mahdollisuudet?

Neuvontaa voidaan valtakunnan tasolla kehittää järjestämällä valtakunnallista mainontaa ja tiedotusta jätevesien käsittelystä sekä neuvonnan saatavuudesta. Näkyvyyttä neuvonnalle olisi tärkeää saada erityisesti tv- ja radiojuttuina/ mainoksina sekä artikkeleina valtakunnallisissa lehdissä.

15.11.2013

Jätevesineuvonnalla tavoiteltava asennemuutos, joka johtaa aikanaan jätevesijärjestelmien kunnostukseen, on todella hidasta. Ilman kattavaa jätevesineuvontaa muutos olisi paljon nykyistä hitaampaa.

Jyväskylässä 15.11.2013

Jouko Pitkänen
Yksikönjohtaja
Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy

Nina Pimiä
Projektipäällikkö

Liite 1 Hankesuunnitelmassa asetettujen määrällisten tavoitteiden toteutuminen

15.11.2013

Liite 1

Hankesuunnitelmassa asetettujen määrällisten tavoitteiden toteutuminen

	Hankesuunnitelmassa esitetty tavoite hankeajalle	Toteuma
Neuvontatilaisuudet		
Itse järjestetyt jätevesi-infot ja tilaisuudet (1/kunta)	22	46 kpl
Muiden järjestämät tilaisuudet	9 kpl	27 kpl
Tilaisuudet (yleisneuvonta) yhteensä	31 kpl	73 kpl
Osallistujamäärä tilaisuuksissa yhteensä	400 hlö	1108 hlö
Joista jätevesiklinikoiden osallistujia	150 hlö	52 hlö
Yksilöity neuvonta		
Yksilöity jätevesineuvonta tilaisuuksien ja tapahtumien yhteydessä	150	133 kpl
Puhelin- ja sähköpostineuvonta	140	123 kpl
Kiinteistökohtaiset neuvontakäynnit	400	402 kpl
Yksilöity neuvonta yhteensä	890	658 kpl
Neuvonnalla suoraan tavoitetut henkilöt yhteensä (tilaisuuksien osallistujat + yksilöity neuvonta)	-	1766 hlö
Muut tavoitteet		
Koulutettuja jätevesineuvoja alueella	2	2
Paikallislehtiin hankkeen toimesta kirjoitetut ja julkaistut artikkelit	5 kpl	5